

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Bc. Petra Konečná

Komentovaný překlad: Michael Cox, *Learning for History? From Soviet Collapse to the "New" Cold War*. In: *Cold War History*, Vol 14, 2014/4, p. 461-467, 475–479.

Annotated Czech Translation: Michael Cox, *Learning for History? From Soviet Collapse to the "New" Cold War*. In: *Cold War History*, Vol 14, 2014/4, p. 461-467, 475–479.

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalivodová, Ph.D.

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doprovodte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. Komentář slouží k provedení překladatelské analýzy, která by měla předcházet překladu: v jejím rámci celkově charakterizujte výchozí text; uveďte, s jakým cílem a jakou funkcí byl napsán a jaké stylistické postupy autorka volí k dosažení svého záměru. Dále uvažujte o nové, české komunikační situaci překladu – tato situace, byť hypotetická, bude v komentáři představena. Vysvětlete, zda a proč jsou funkce a cíl v této nové komunikační situaci, a v závislosti na nich styl, v textu vašeho překladu stejné či pozměněné. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazil/a, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl/a na úrovni lexika, syntaxe a celkově v rovině stylistické, případně kompoziční. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Citovaná vlastní řešení, která budete uvádět jako důkazy vámi zvolených postupů, opatřete odkazy ke stránkám překladu i originálu. Komentář opatřete na závěr bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

Kromě dodržení formálních náležitostí stanovených Pravidly pro organizaci studia FF UK (Čl. 19) připojte ke dvěma vázaným exemplářům práce (kroužková vazba) dvě volně vložené kopie výchozího textu.

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Evě Kalivodové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které mi při psaní práce poskytovala. Dále děkuji PhDr. Janu Kourovi, Ph.D. za odbornou konzultaci k tématu práce. Na závěr děkuji všem, kdo mě během překládání a psaní podporovali, četli několik verzí překladu a věřili mi.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 27. července 2020

.....

Petra Konečná

Abstrakt

Cílem práce je překlad odborného článku Michaela Coxe *Learning from History? From Soviet Collapse to the “new” Cold War* publikovaného v periodiku *Cold War History* v roce 2014 z angličtiny do češtiny. Po samotném překladu následuje teoretická část, konkrétně komentář překladu, který obsahuje analýzu výchozího textu, fiktivní zadání a metodu překladu, překladatelské problémy a také typologii překladatelských postupů a posunů.

Klíčová slova

studená válka; postsovětské období; historická relativizace

Abstract

The author of this theses aims to translate an essay called *Learning from History? From Soviet Collapse to the “new” Cold War* written by Michael Cox and published in the *Cold War History* in 2014 from English into Czech. The translation is followed by theoretical part, specifically by annotation of the translation, which includes source text analysis, fictious assignment and overall method of translation, translation problems and typology of translation methods and shifts.

Key words

Cold War; Post-Soviet Era; historical relativization

Obsah:

1. Úvod.....	7
2. Překlad.....	8
3. Komentář překladu.....	20
3.1. Překladatelská analýza.....	20
3.1.1. Vnětextové faktory.....	20
3.1.2. Vnitrotextové faktory.....	22
3.1.3. Funkce.....	25
3.2. Fiktivní zadání a metoda překladu.....	25
3.3. Překladatelské problémy.....	28
3.3.1. Syntax a suprasegmentální prvky.....	28
3.3.2. Termíny a zaužívaná spojení.....	31
3.3.3. Vlastní jména.....	34
3.4. Překladatelské postupy.....	36
3.5. Překladatelské posuny.....	38
4. Závěr.....	41
Použitá literatura.....	42
Přílohy:.....	44

1. Úvod

Studená válka a její reflexe v historiografii je v rámci odborné literatury stále velmi aktuálním tématem. Jako absolventka oboru *Historie – Evropská studia* jsem s daným tématem velmi dobře obeznámena, znám dobře souvislosti a nečiní mi problém se v problematice orientovat. Z tohoto důvodu jsem si jako text pro svůj bakalářský překlad vybrala článek Michaela Coxe *Learning from History? From Soviet Collapse to the “new” Cold War* publikovaného v periodiku *Cold War History* v roce 2014.

Jmenovaný článek je poměrně dlouhý, proto jsem jej musela pro potřeby překladu zkrátit, respektive vybrat si jen určité části. Jelikož je článek členěn na samostatné podkapitoly, mohla jsem si zvolit jen některé z nich – konkrétně první dvě (s. 461–467) a kapitolu pátou (s. 475–479). K práci přikládám celý originální článek ve formátu PDF, ale překládala jsem jen uvedené kapitoly. Součástí překladu jsou také hojné poznámky pod čarou, u nichž jsem vždy zjišťovala, zda citované dílo náhodou nevyšlo česky a doprovodný text přeložila.

Při překladu jsem z hlediska faktů a orientace v tématu vycházela z vlastních znalostí, které se ve většině případů ukázaly jako dostatečné. I přesto jsem ale požádala o konzultaci k tématu Jana Kouru z Ústavu světových dějin FFUK, s nímž jsme diskutovali o fiktivním zadání, koncepci článku i konkrétních termínech. Události a osobnosti spojené se studenou válkou jsem ověřovala v monografii *Studená válka* (Gaddis, 2006) a okolnosti rozpadu Sovětského svazu a následující dění v knize Timothyho Snydera (2019). Pro rychlou orientaci v překladech termínů jsem využívala překladové i jednojazyčné slovníky, českou a anglickou Wikipedii nebo intercorp Českého národního korpusu.

Po překladu následuje komentář, který obsahuje na prvním místě detailní analýzu výchozího textu, fiktivní zadání a celkovou koncepci překladu. Dále pak typologii překladatelských problémů, postupů a posunů. Při psaní komentáře jsem využívala mluvnice, pravidla pravopisu a také nejrůznější teorie překladu – např. Dagmar Knittlovou (2010) a její lexikologickou analýzu a typologii postupů nebo Editu Gromovou (2009), která ve své práci shrnuje překladatelské posuny. Na konci práce uvádím kompletní seznam literatury, včetně dalších prací příruček a slovníků, které jsem zde v úvodu nezmiňovala.

Cílem práce bylo vytvořit adekvátní český překlad textu, tak aby odpovídal zvolenému fiktivnímu zadání. V komentáři bylo pak záměrem nejen výchozí text analyzovat, ale především reflektovat problematická místa překladu a vědomě popsat postupy a posuny při vlastním překladu.

2. Překlad

Poučení z dějin? Od pádu Sovětského svazu k „nové“ studené válce

Michael Cox

Department of International Relations/IDEAS, London School of Economics and Political Science, London UK

„Konec studené války“, jak se dnes tyto události poměrně nepřesvědčivě nazývají, už byl mnohokrát detailně zkoumán. Avšak neobyčejně bohatá literatura, která za posledních 25 let vznikla, doposud nevěnovala příliš pozornosti zásadnímu problému: totiž roli, kterou hrály „dějiny“ ve chvílích, kdy se jednotliví aktéři pokoušeli vysvětlit, co se kolem nich děje v době překotných změn.

Úvod

„Nemůžeme přestat porovnávat minulost a přítomnost... Nemůžeme se z nich přestat poučovat, protože z toho vychází zkušenosti ...“¹

Ústup a pád sovětské moci není jen jednou z nepřelomovějších změn konce 20. století. Jedná se také o změnu nejméně očekávanou – dalo by se říct o klasickou „černou labuť“. Tato změna dala vzniknout impozantnímu množství sekundární literatury založené z velké části na pamětech a vzpomínkách těch, kteří se ocitli přímo u rozpadu, a také na poměrně pozoruhodném množství primárních zdrojů, jež se objevily po otevření archivů v kdysi rozděleném a utajovaném světě. Je samozřejmě pravdou, že některé z těchto archivů nejsou úplně zpřístupněny tak, jako bývaly; a některé ve skutečnosti nebyly otevřeny vůbec. Ale těm, kdo vyrostli v časech výraznějších omezení, připadají dnešní podmínky jako akademické nebe.

Micahel Cox je emeritní profesor mezinárodních vztahů a zakládající ředitel think tanku IDEAS na Londýnské škole ekonomie a politických studií. Je bývalým předsedou Evropského konsorcia pro politický výzkum (ECPR), externím výzkumným pracovníkem Chatham House a Royal United Service Institute v Londýně. Napsal a editoval více než 20 knih, mezi ty poslední patří *Soft Power and US Foreign Policy* (2009), *The Global 1989* (2010), nejprodávanější *US Foreign Policy* (2. vyd 2011) a *US Foreign Policy and Democracy Promotion* (2012). E-mail: M.E.Cox@lse.ac.uk

¹ Eric Hobsbawm, *On History* (London: Abacus, 2002), 32.

„Konec studené války“, jak se dnes tyto události poměrně nepřesvědčivě nazývají, už byl mnohokrát detailně zkoumán. Nicméně širší diskuse o tom, co by se mělo správně nazývat selháním největšího experimentu v dějinách lidstva, se točila a točí okolo několika klíčových otázek: za prvé, proč se něco, co vypadalo tak nevyhnutelné poté, co se to stalo, zdálo předtím tak nepravděpodobné;² za druhé, jak dalece měli jednotliví vrcholní politici – zejména Gorbačov – skutečné povědomí o vyvíjející se situaci nebo kontrolu nad ní;³ za třetí, mohla-li se historie v těchto bouřlivých letech ubírat úplně jiným směrem; a konečně, která konkrétní „teorie“ nebo „zásadní myšlenka“ nám nejlépe pomůže pochopit, co se stalo?⁴ Jinými slovy, byl pád „reálně existujícího komunismu“ výsledkem jaderné patové situace, imperiálního napětí, dlouhodobého sovětského ekonomického úpadku, vojenského tlaku Spojených států, celoevropské politiky *détente*, aktivní role EHS ve východní Evropě, drobné síly nacionalismu, helsinských dohod, porážky nebo úspěchu mírového hnutí 80. let, či nového pojetí mezinárodních vztahů? Nebo, jak někteří věří, výsledkem selhání Sovětského svazu dělat to, co by měla dle častých prohlášení po sobě jdoucích sovětských vůdců země dělat, pokud by chtěla přežít v soutěživém světovém systému: tedy dostihnout a předstihnout kapitalistický Západ?⁵

V rámci neobyčejně bohaté literatury se doposud nevěnovalo příliš pozornosti zásadnímu problému: a totiž roli, kterou hrály „dějiny“ ve chvílích, kdy se jednotliví aktéři pokoušeli pochopit, co se kolem nich děje v době překotných změn. Někdo by samozřejmě mohl namítnout, že neexistuje jednoduchý, natož statisticky přesný způsob měření role dějin v rozhodování klíčových hráčů.⁶ Minimálně podle jednoho pohledu vlastně dějiny nehrají příliš samostatnou roli, ale slouží spíše k ospravedlnění a logickému zdůvodnění kroků, jež

² Další vysvětlení toho, proč experti často neuspěli v „předpovědích“ kolapsu sovětské moci viz Michael Cox, ed., *Rethinking the Soviet Collapse: Sovietology, The Death of Communism and the New Russia* (London: Pinter, Cassell, 1998).

³ Viz stěžejní studie Jacquese Levesquea o neočekávané revoluci 1989. *The Enigma of 1989: The USSR and the Liberation of Eastern Europe* (Berkeley: University of California Press, 1997).

⁴ Obecný přehled blíže viz Archie Brown, *The Rise and Fall of Communism* (London: The Bodley Head, 2009).

(Česky vyšlo pod názvem *Vzestup a pád komunismu* (Brno: Jota, 2011) – pozn. překl.)

⁵ Výběr esejí z tohoto periodika zabývajících se možnými důvody konce studené války viz Michael Cox, ed., *The End of the Cold War – 25 Years On* (London: Routledge & Taylor, 2014). Online: bt.ly/ColdWar25. (Web již nebyl v době překladu dostupný – pozn. překl.)

⁶ Další pojednání o roli minulosti a paměti při utváření politických preferencí během klíčových dějinných událostí viz Michael G. Fry, ed., *History, the White House, and the Kremlin: Statesmen as Historians* (London: Pinter, 1991); Yuen Foong Khong, *Analogies at War: Korea, Munich, Dien Bien Phu and the Vietnam Decisions of 1965* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992); Patrick Finney, *Remembering the Road to World War II. International History, National Identity, Collective Memory* (London: Routledge, 2011); David B. MacDonald, *Thinking History, Fighting Evil: Neoconservatives and the Perils of Analogy in American Politics* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 2009).

by byly stejně učiněny.⁷ Jsou zde i tací, kteří budou trvat na tom, že vrcholní politici jsou historicky negramotní, a tudíž analogie častěji zneužívají, než že by jich chytře využívali;⁸ a pokud by o dřívějších událostech přece něco věděli, stejně by činili politická rozhodnutí na základě „zvažování“ ze všech stran, a ne „vědomého poučení z minulých zkušeností“.⁹ Na tom všem zcela jistě něco bude. Nicméně důkazy zde přednesené ukazují podle mě na mnohem zajímavější a asi i mnohem rozmanitější řadu závěrů o často složité roli či rolích, které vzpomínky hrály, když se roku 1989 začal komunistický systém rozpadat a následně pokračoval ve svém spleťtém vývoji. Jak naznačím, různé dějinné události sloužily při jednom konkrétním zlomovém momentu mezinárodních dějin různě – jako podrobný návod, varování nebo inspirace. Je to „moment“, jenž bychom si měli připomínat, jenž nejenže přišel neočekávaně, ale jenž ve svém výsledku vytvořil i řadu výzev, na které nebyli vrcholní politici téměř vůbec připraveni. I tak by nic z toho nemělo být pro ty, co se zabývají studenou válkou, až tak překvapivé. Jeden z největších odborníků Ernest May a i mnozí další poukázali na to, že studená válka byla doslova „pronásledována dějinami“,¹⁰ zejména 30. léty, kdy se Západ pokusil „uchlácholit“ Hitlera v Mnichově appeasementem.¹¹ Tento článek se Mayem inspiruje a pokusí se určit, do jaké míry byli politici stejným způsobem „pronásledováni“, když uvažovali o osudu bývalého Sovětského svazu od roku 1989, kdy jedna studená válka končila, až do moderní doby, kdy, jak někteří tvrdí, další zrovna začíná.

Lekce z dvacátého století

„*Minulost není mrtvá... ve skutečnosti to ani není minulost.*“ William Faulkner

Abychom pochopili roli dějin v roce 1989, musíme se nejprve zaměřit na to, jak pohlížely politické elity (které politicky dospěly dávno před koncem studené války) na předchozí

⁷ Podnětná práce na dané téma viz Thomas W. Smith, „History, Analogy and Policy Realism”, in *History and International Relations*, ed. Thomas W. Smith (London: Routledge, 1999), 61–91.

⁸ Obecné využívání a zneužívání „dějin“ viz Margaret Macmillan, *Dangerous Games: The Uses and Abuses of History* (New York: Modern Library Edition, 2008), esp. 167–168.

⁹ Zda jsou skutečně vrcholní politici v historických znalostech „negramotní“ viz Jeff Record, „Perils of Reasoning by Historical Analogy: Munich Vietnam, and the American use of Force since 1945”, March 1998, Occasional Paper no. 4, Center for Strategy and Technology, Air War College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/cst/occpr04.htm>. (Web již nebyl v době překladu dostupný – pozn. překl.)

¹⁰ Tuto úžasně výmluvnou frázi jsem si vypůjčil z vynikající publikace Cyrila Buffeta a Beatrice Heuser, eds., *Haunted by History: History and International Relations* (Oxford: Bergahn Books, 1998).

¹¹ Ernest May, *“Lessons of the Past”: The Use and Misuse of History in American Foreign Policy* (New York: Oxford University Press, 1973).

evropské zkušenosti. Na minulost se bez pochyby dalo dívat mnoha způsoby v závislosti na zemi, v níž jste žili, nebo v závislosti na tom, jak dalece poválečné uspořádání uspokojovalo vaše požadavky na bezpečnost. Tohle všechno je zcela evidentní. A přesto není možné uniknout jednomu prostému faktu, na kterém se zhruba, ale pohotově shodli klíčoví aktéři roku 1989: zatímco bylo mezinárodní uspořádání mezi lety 1914–1945 tak výbušné, jak jen může mezinárodní uspořádání být, systém, který nakonec vznikl po roce 1947, poskytoval v jádrových oblastech alespoň do určité míry jakýsi řád. Uvědomovaly si to dokonce i politické špičky té doby; nejvíce ze všech sám Dean Acheson, dlouhodobý obdivovatel britského impéria, jehož úpadek po druhé světové válce ho velmi znepokojoval.¹² Acheson, takzvaný „probritský hlas“ americké zahraniční politiky, se už roku 1946 postavil za Velkou Británii při prosazování pevného postoje proti Sovětskému svazu.¹³ Přesto však ochotně uznal, že nové světové uspořádání vzniklo po kolapsu uspořádání „zdeděného z 19. století“ jako výsledek soupeření dvou „protichůdných mocenských center“.¹⁴ Nikdo to neplánoval a nebezpečí nedílně spjatá s rivalitou byla opravdová. Přesto později přiznal, že právě díky tomuto soupeření se mu podařilo zmobilizovat Kongres, aby stál za prezidentem v klíčových letech po roce 1947; díky němu následně Spojené státy jasně ustanovily cíl své zahraniční politiky; a, což bylo asi nejdůležitější, umožnilo téměř po třiceti letech mezistátní rivality položit základy sjednoceného Západu. Shodly se na tom i další politické špičky včetně Johna Fostera Dullese. Sovětský komunismus byl z jeho pohledu něco ohavného, nicméně výzva, kterou představoval, vyvolala ráznou a jasnou reakci, díky níž se Západ v poválečném období ekonomicky i politicky vzchopil.¹⁵ Harry Truman viděl vztah mezi americkou poválečnou mobilizací a sovětským počínáním stejně. Později přiznal, že bez Stalina by nemohl dělat ani polovinu věcí, které po roce 1947 dělat chtěl.¹⁶

Do širší akademické literatury si našla cestu i myšlenka, že studená válka nejen že pomohla Západu vzpamatovat se po druhé světové válce, ale následně také vytvořila určitou míru rovnováhy v mezinárodním uspořádání. A opravdu, když se po kubánské raketové krizi začaly oteplovat vztahy mezi Západem a Východem, objevil se všemi uznávaný názor, že ať

¹² Více o Achesonově strachu z úpadku Británie po 2. světové válce viz Robert J. MacMahon, *Dean Acheson and the Creation of an American World Order* (Washington D.C.: Potomac Books, 2009), 48, 58.

¹³ John T. McNay, *Acheson and Empire: The British Accent in American Foreign Policy* (Columbia, MO: University of Missouri Press, 2001).

¹⁴ Dean Acheson, *Present at the Creation: My Years at the State Department* (New York: Norton, 1969), 726.

¹⁵ John Foster Dulles, „Challenge and Response in United States Foreign Policy“, *Foreign Affairs* 36, no. 1 (1957): 25–43.

¹⁶ Michael Cox, „Western Capitalism and the Cold War System“ in *War, States and Society*, ed. Martin Shaw (New York: St Martin's Press, 1984), 136–194.

už by se vyskytlo něco, co by strany mohlo rozdělit, obě se nakonec smířily s tím, že jejich vztah nejspíš přetrvá i v následujících desetiletích – a smířily se s tím proto, že se to shodovalo s jejich odlišnými bezpečnostními nároky. Jeden autor dokonce zašel tak daleko, že již v roce 1967 tvrdil, že ani jedna velmoc by nijak netěžila z odstranění té druhé – tento názor pak získával podporu v 70. letech, když přicházela politika *détente*, a přetrvával až do 80. let, do dekády, jež je obvykle v literatuře spojovaná s koncem studené války.¹⁷ Po třech letech Reaganovy vlády zdůraznil proslulý odborník na světovou politiku, že i přes prezidentova silná slova, jsou nastavena významná „nevyřčená pravidla“ řídící směřování studené války. Tím nejzásadnějším pravděpodobně bylo, že jak Spojené státy, tak Sovětský svaz měly zájem na trvalém přežití toho druhého.¹⁸ O tři roky později přišel John Gaddis s něčím ještě podstatnějším: totiž, že studená válka vytvořila „dlouhodobý mír“ jako výsledek bipolarity na jedné straně a uklidňujícího efektu, který měly jaderné zbraně na chování velmocí, na straně druhé. Ne všichni s tím ale souhlasili. Je pravdou, že Gaddis byl později spíše kritizován, jelikož se mu nepodařilo předpovědět pád systému, který považoval za stabilní. Ale toto nastalo až po roce 1989. Do té doby byl jen výjimečně napadán za to, že prosazoval něco, co se jiným zdálo naprosto zřejmé: že zatímco byl svět před rokem 1945 zničen válkami velkých mocností, následující světový systém se vyznačoval mírem mezi velmocemi. Gaddis vyzoroval, že ať už někteří souhlasili, nebo nesouhlasili s *prostředky* či dokonce *způsoby*, jimiž bylo této stability dosaženo, studená válka nakonec opravdu vytvořila své vlastní mírové uspořádání.¹⁹

Gaddis také nebyl jediný, kdo si to myslel. Totožné závěry ohledně mírových důsledků soupeření mezi dvěma ideologickými rivaly byly z velké části nepřímo vyjádřeny i v teoriích mezinárodních vztahů v průběhu studené války. Můžeme to například vidět v dílech Hanse J. Morgenthaua. Morgenthau byl evidentně ohledně studené války vždy intelektuálně rozpolcený. V žádném případě nepodceňoval nebezpečí, které znamenala pro mír. Dokonce se v jednu chvíli zdálo, že je přesvědčen, že by konflikt mohl vést až k jaderné válce.²⁰ Ale jako neúnavný realista také věřil, že obě velmoci jsou racionální hráči, jasně si uvědomují vlastní zájmy a z tohoto důvodu mezi nimi bude na diplomatické úrovni možná

¹⁷ George Liska, *Imperial America: The International Politics of Primacy* (Baltimore, MD: John Hopkins Press, 1967), 48.

¹⁸ Paul Keal, *Unspoken Rules and Superpower Dominance* (London: Palgrave, Macmillan, 1983).

¹⁹ John L. Gaddis, “The Long Peace: Elements of Stability in the Postwar International System”, *International Security* 10, no. 4 (1986): 99–142.

²⁰ Viz odpovídající části Campbell Craig, *Glimmer of a New Leviathan: Total War in the Realism of Niebuhr, Morgenthau and Waltz* (New York: Columbia University Press, 2003).

určitá forma usmíření.²¹ Ostatní včetně Kennetha Waltze, teoretika mezinárodních vztahů, s nímž je Morgenthau nejvíce srovnáván, s tím souhlasili, ačkoli Waltz přistupoval k otázce uspořádání velmi odlišně. Morgenthau se zaměřoval na chování jednotlivých států, zatímco Waltz se soustředil na jejich strukturu. V jednom z nevlivnějších článků, které vyšly během studené války, přišel Waltz s tím, že u bipolárního systému je nastolení stability mnohem pravděpodobnější než u kteréhokoli jiného. Samozřejmě ale Waltzovo realistické pojetí nepřijali všichni členové komunity teoretiků mezinárodních vztahů. Je pravda, že po konci studené války se stal terčem nepřetržitých útoků kritiky, protože nepředpověděl její konec. Nijak to ale neubírá na důležitosti ani vlivu jeho původní myšlenky. Naopak, dokud se bipolární systém roku 1991 formálně nezhroutil, převládala jeho hlavní teze – tedy že počet významných mocností v mezinárodním uspořádání a jeho celková stabilita byly zcela evidentně propojeny.²²

Nejen Waltz svým způsobem porovnával relativně uspořádaný studenoválečný systém a výrazně válečnou povahu světa mezi lety 1914–1945. Někteří autoři pohybující se v politickém prostředí, a občas i sami vrcholní politici, byli přesvědčeni, že poválečný systém postavený na základě trvalého rozdělení Evropy je pravděpodobně jediný princip, který může na kontinentě garantovat určitou formu „míru“. Přirozeně se s tím neztotožňovali všichni – zcela nepochybně mezi ně patřil například generál de Gaulle, který vehementně vystupoval proti „Jaltské dohodě“, jež zanechala Evropu v rukou dvou velmocí. Ale důvody pro podporu statutu quo jasně převážily nad touhou po změně. Minimálně pomohl tento zjevně „nepřirozený“ stav upevnit vztahy mezi Spojenými státy a západní Evropou. Zároveň také zajistil velmocem alespoň nějaký stupeň kontroly nad nebezpečnými nacionalistickými myšlenkami, které v Evropě před rokem 1945 napáchaly tolik škody. Je ale pravdou, že když bylo toto širší uspořádání ohroženo, nejzřetelněji v Maďarsku roku 1956, v Československu v roce 1968 a v 70. letech v Polsku, západní mocnosti obvykle reagovaly s mimořádnou obezřetností – částečně bezpochyby proto, že nemohly napadnout Sovětský svaz na jeho vlastním „dvorku“, ale také proto, že nové „uspořádání“ zjevně vyhovovalo všem, kromě těch, kteří ke své smůle žili na opačné straně barikády. Jedna z nevlivnějších prací o Evropě od bývalého amerického politika z roku 1979 poukázala na to, že rozdělená „Evropa mezi velmocemi“ mohla být v rámci světové politiky oslabena. Nicméně v porovnání

²¹ Michael Cox, „Hans J. Morgenthau, Realism and the Rise and Fall of the Cold War” in *Realism Reconsidered: The Legacy of Hans J. Morgenthau*, ed. Michael C. Williams (New York: Oxford University Press, 2007), 166–194.

²² Kenneth Waltz, „The Stability of a Bipolar World”, *Daedalus* 93, no. 3 (1964): 881–909.

s předchozím uspořádáním vytvořila nová Evropa alespoň (konečně) míru uspořádání tam, kde předtím nebylo téměř žádné, nebo vůbec žádné.²³

Jak moc takové předpoklady ovlivňovaly přístup jednotlivých vrcholných politiků k tomu, že by v 80. letech mohlo dojít k významné změně, je samozřejmě otázka. Každopádně Margaret Thatcher hovořila o vykázání celého projektu socialismu do přísloušného propadliště dějin; polský papež evidentně nebyl připraven akceptovat nepřetržitou podřízenost Polska Sovětům; a Ronald Reagan proslule vyzýval Gorbačova, aby strhnul berlínskou zeď. Když se ale blížila opravdu reálná (jako protiklad té teoretické) možnost zásadní změny statutu quo, mnozí vrcholní představitelé z tehdejšího dění velice znervózněli; vůbec nejvíce samotní Američané. Když už celý průběh neřídil Reagan, Bushova administrativa se nejspíš rozhodla, že přibrzdí. Částečně totiž předpokládali, že Gorbačov bude ze svého úřadu sesazen tak jako tak. Zároveň se ale reálně obávali, že kdyby se Sověti stáhli z východní Evropy, mohla by tato změna podkopat legitimitu NATO, s čímž by vyvstala série nepříjemných otázek, na něž by Američané nemuseli umět odpovědět. Když se tedy začal starý svět rozpadat, zdálo se, že se Spojené státy snaží o poslední zoufalý pokus to zvrátit, čímž v praxi předvedli, jak to jedna autorka stručně pojmenovala, „svou slabost pro statut quo“.²⁴ Nutno ale říct, že si George Bush rychle uvědomil, že kvůli událostem, které nemá pod kontrolou, není možné dále hájit původní postoj své administrativy. Mary Sarotte ale podotkla, a mnozí další to potvrdili, že Spojené státy (ještě než se postavily do čela změny) pod opatrným realistou Bushem nejprve projevíly nefalšovaný strach z toho, kam by taková změna mohla vést.²⁵

Postkomunistické Rusko: od Marshallova plánu k Výmaru

„Nedošlo k přímé anexi území, ani k oficiálnímu uvalení reparací jako v Německu po první světové válce. Rusku ale bylo jasně řečeno, že bude ve světě hrát jen skromnou roli. A právě tohle jednání vyvolalo takzvaný výmarský syndrom.“⁵⁷

²³ Anton DePorte, *Europe Between the Superpowers* (New Haven, CT: Yale University Press, 1979).

²⁴ Mary Sarotte, *1989: The Struggle to Create Post-Cold War Europe* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011), 27.

²⁵ Michael Cox a Steven Hurst, “His Finest Hour?” George Bush and the diplomacy of German unification”, *Diplomacy and Statecraft* 13, no. 4 (2002): 123–150.

⁵⁷ Sergei Karaganov citován z Roger Cohen, “Russia’s Weimar Syndrome”, *The New York Times*, 1. května 2014.

Jak už víme, jakýkoli pokus o odvrácení kolapsu Sovětského svazu byl marný. Neúspěšný puč v srpnu 1991, po němž v rychlém sledu následovalo Jelcinovo převzetí moci a o několik týdnů později i vznik Společenství nezávislých států, znamenal v ruských dějinách konec jedné etapy a začátek nové. Pro Západ a Spojené státy už tehdy nebylo nejdůležitější, jak by mohli zvrátit něco, co už se stalo, ale spíše jak v samotném Rusku zajistit plynulý přechod k demokracii a tržní ekonomice. Projednávání se především okamžitě stočilo k častým odkazům na pravděpodobně nejrespektovanější počín americké zahraniční politiky po druhé světové válce – Marshallův plán.⁵⁸ Debata započala ve vší vážnosti, když začal Gorbačov v roce 1990 zvažovat potenciální ekonomickou reformu. Pokračovala i v dalším roce, a ještě i chvíli poté, co Jelcin převzal úřad a jal se prosazovat rozsáhlé hospodářské reformy. Spojení mezi pomocí zvenku na straně jedné a ekonomickou reformou na straně druhé se určitě zdálo podporovatelům Marshallova plánu zcela evidentní. Tvrdili, že jakýkoli posun směrem k tržní ekonomice bude bez větší míry podpory jak bolestivý, tak z politického hlediska nemožný a že tedy bude potřeba poskytnout objemný balíček pomoci.⁵⁹ To všechno bude samozřejmě v dlouhodobém zájmu Ruska. Ale bývalý americký prezident Richard Nixon tehdy také zdůraznil, že to bude i ve „vlastním osvětleném zájmu“ Spojených států.⁶⁰

Pokus zavést v Rusku Marshallův plán v době debat o reformách byl jistě smělý a jeho vhodnost, či nevhodnost vedla k podnětné diskusi v ekonomickém odvětví.⁶¹ Zároveň to jasně vypovídá o síle minulosti a o tom, jak se dá minulost využít ve snaze podpořit určité politické kroky. Naneštěstí pokusy o uplatnění této konkrétní analogie nedokázaly překonat skepsi bankéřů, západních ekonomů i vlád. Zdvořile sice naslouchali, ale nakonec se je nepodařilo přesvědčit. Poukazovali na to, že situace v západní Evropě po válce byla úplně jiná než v Rusku o pět desetiletí později. Kdyby nic jiného, hospodářství v západní Evropě byla po desítky let tržně orientována, tudíž disponovala předpoklady pro úspěšný kapitalistický přerod v podobě fungující střední třídy, právního státu a finančního systému, který byl připraven se aktivovat, kdyby se naskytl vhodné podněty. Na druhé straně Rusko

⁵⁸ Srov. s mým méně uctivým pokusem o posouzení Marshallova plánu; s tím, který si vyžádal vyvrácení od pěti předních amerických historiků. Michael Cox a Caroline Kennedy Pipe, “The Tragedy of American Diplomacy? Rethinking The Marshall Plan”, *Journal of Cold War Studies* 7, no. 1 (Winter 2005): 97–134.

⁵⁹ Viz Kirmal Kumar Chundra, “Marshall Plan, German Unification and the Economics of Transition”, *Economic and Political Weekly* 31, no. 22, (1. June 1996): 1307.

⁶⁰ James Mann, *The Rebellion of Ronald Reagan: A History of the End of the Cold War* (New York: Penguin Books, 2010), 337–338.

⁶¹ Barry Eichengreen a Marc Uzan, “The Marshall Plan: Economic Effects and Implications for Eastern Europe and the former USSR”, *Economic Policy* 7, no. 14 (duben 1992): 14–75. Viz také J. B. De Long a Barry. Eichengreen, “The Marshall Plan: History’s Most Successful Structural Adjustment Program”, in *Postwar Economic Reconstruction and Lessons for the East Today* in Rudiger Dornbusch et al eds. (Cambridge, MA: MIT Press, 1993), 189–230.

nemělo ani jednu z těchto výhod, a to z dobrého důvodu: přes sedmdesát let fungovalo na principu plánovaného hospodářství, jež stále přetrvávalo. A co víc, nebyla zde žádná střední třída, neexistovalo soukromé vlastnictví a země postrádala i bankovní systém. Nový Marshallův plán pro Rusko mohl oživit báječné vzpomínky na minulost, na to, jak Spojené státy po druhé světové válce zachránily Evropu před temnými silami. Jednalo se také o užitečný nástroj při snaze přesvědčit Američany, že pokud nyní nepřijdou Rusku na pomoc (tak jako v minulosti přišli na pomoc západní Evropě), je vysoce pravděpodobné, že se Rusko zhroutí úplně, což bude mít nedozírné následky pro dlouhodobou bezpečnost Ameriky. Nakonec to ale Bushův tým nepřesvědčilo. Nejdříve muselo dojít na zásadní reformy. Poté (ale pravděpodobně ani poté) by mohl Washington jednat.⁶²

Základem pro nový Marshallův plán byl samozřejmě reálný strach vycházející z podložených analýz, že přeměna bývalého Sovětského svazu nebude vůbec jednoduchá.⁶³ Komunistická vláda trvala v Sovětském svazu příliš dlouho, což znamenalo, že to, co se v jiných komunistických systémech jako Polsko nebo Maďarsko podařilo poměrně snadno, proběhne v bývalém Sovětském svazu s jeho mnohými národnostmi, velkou ruskou menšinou žijící mimo Rusko a rozsáhlým vojensko-průmyslovým komplexem, který po koci studené války ztratil svůj význam, úplně opačně. Ani příznivci ekonomické reformy si nebyli nijak zvlášť jistí, že by s sebou mohli strhnout většinu Rusů. Důkazy ve skutečnosti naznačují, že ti, kteří podporovali reformy a bližší vztah s kdysi démonizovaným Západem, mohli být dost dobře v početní nevýhodě oproti těm, kteří se s určitou nostalgií ohlíželi k bezpečnější minulosti. Ani tato nostalgie nebyla úplně neopodstatněná. Pro obyčejné Rusy byl každodenní život čím dál těžší, kriminalita rostla. A hlavně to vypadalo, jako kdyby se jejich kdysi hrdý národ musel od roku 1989 všeho vzdát a nedostal na oplátku nic od Západu, který se odhodlaně snažil držet Rusko na uzdě prosazováním tvrdých ekonomických opatření. Ani rozhodnutí Spojených států rozšířit NATO tomu příliš nepomohlo. Co se s Gorbačovem dohodlo v otázkách NATO je stále předmětem intenzivního sporu.⁶⁴ Zatímco někteří věří, že byl v roce 1990 učiněn jakýsi „příslib“ neposouvat NATO na východ,⁶⁵ jiní

⁶² Oberdorfer, *From the Cold War to a New Era*, 455.

⁶³ Michael Cox, “The necessary partnership? The Clinton presidency and post-Soviet Russia”, *International Affairs*, 70, no. 4 (1994): 635–658.

⁶⁴ Pro další tři poměrně rozdílné přístupy k tomuto tématu založené na odlišných datech srov. Mark Kramer, “The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia,” *Washington Quarterly* 23, no. 3 (April 2009): 29–62; Mary Sarotte, “Perpetuating U.S. Preponderance: the 1990 Deals to ‘Bribe the Soviets Out’ and ‘Move NATO In’”, *International Security* 35, no. 1 (Summer 2010): 110–137; a Kristina Spohr, “Precluded or Precedent-Setting? The ‘NATO Enlargement Question’ in the Triangular Bonn-Washington-Moscow Diplomacy of 1990–1991”, *Journal of Cold War Studies* 14, no. 4 (Fall 2012): 4–54.

⁶⁵ Viz nejnovější příspěvek Jacka Matlocka “NATO Expansion: Was there a Promise?”, *JackMatlock.com*, 3. dubna 2014.

si tím nejsou až tak jistí. Ať už je pravda jakákoli, v Rusku to vnímali jako formální závazek a Západ – věrný své pověsti – nedostal svému slovu, a tudíž se nedalo věřit tomu, že by se k Rusku choval čestně.⁶⁶

Rusko mělo po roce 1992 mnoho nejruznějších možností, od té nejmírnější, ale nejméně pravděpodobné – hladký přechod k tržní demokracii – až po politický převrat, jenž by vedl k destrukci vznikající ruské demokracie. Strach z toho druhého nebyl úplně neopodstatněný. Však také začal Jelcin hned poté, co převzal úřad, ostřelovat parlament v zoufalém úsilí odstranit ty, kteří nepodporovali jeho reformní plány. Aby následně situaci ještě zkomplikoval, prosadil řadu nesmírně bolestivých ekonomických změn, které nejenže přivedly na mizinu miliony lidí, zatímco několik oligarchů shromažďovalo obrovské bohatství, ale vedly také (v roce 1998) ke zničení samotné střední třídy, jež měla původně z reformem profitovat. Většinu lidí tohle nepřipadalo jako přechod, ale spíše jako kolaps.⁶⁷ K hluboké ráně v podobě materiální újmy přidejme urážku na mezinárodní úrovni – Jelcinův tým pro zahraniční politiku vedený Andrejem Kozyrevem se choval, jako kdyby mnohem raději spolupracoval s, podle mnohých, dravým Západem, než aby se postavil za Rusko. V očích mnoha bezradných Rusů byl už Gorbačov velké zlo, ale Jelcin začínal vypadat ještě hůř.

Právě v téhle době, kdy se budoucnost demokracie zdála tak nejistá a ekonomická situace tak nestabilní, přišlo poměrně hodně analytiků s paralelou mezi dřívější dekadou v nešťastných dějinách jiné země. Kdo jako první použil analogii s Výmarskou republikou a proč, je předmětem dohadů. Nicméně již v létě 1990 varoval expert na Rusko Strobe Talbott před „výmarským Ruskem“.⁶⁸ Avšak až po roce 1992 se začala myšlenka toho, že by Rusko mohlo dopadnout jako Výmarská republika, probírat ve vší vážnosti; a v polovině desetiletí, kdy se Rusko zmítalo od jedné krize ke druhé, se stalo téměř normou vytvářet paralely mezi tím, co zapříčinilo kolaps výmarského Německa ve 20. letech a tím, co se dělo v otlučeném a pošramoceném Rusku o sedmdesát let později.

Samozřejmě byly mezi oběma výrazné rozdíly. Německu se koneckonců ve 20. letech dostávalo rozsáhlé podpory od Spojených států, což se nedá říct o Rusku 90. let. Navíc v Německu byla mnohem hlubší demokratická tradice. I přesto se všem v Rusku (i na

⁶⁶ S tématem ruského pocitu ukřivdění ve vztahu k Západu po konci studené války se rozvážně a citlivě vyrovnávají G. John Ikenberry a Dan Deudney, “The Unravelling of the Cold War Settlement”, *Survival* 51, no. 6 (December 2009–January 2010): 39–61

⁶⁷ Stephen Kotkin, *Armageddon Averted: The Soviet Collapse 1970–2000* (New York: Oxford University Press, 2001), 185–191.

⁶⁸ Strobe Talbott, “America Abroad: The Fear of Weimar Russia” *Time.Com*, 4. června 1990.

Západě), kdo se obávali o budoucnost země, zdál tento příměr opodstatněný. Jeden ruský analytik, Andrei Melville, ve své práci z roku 1994 dokonce využil analogii k tomu, aby varoval Spojené státy před tím, co mnoho Rusů vnímalo jako rostoucí americkou aroganci. Uznával, že na Rusko nebylo uvaleno nic jako Versailleská smlouva. Nicméně mezi běžnými Rusy rostlo přesvědčení, že jejich kdysi hrdý národ je nucen projít si „obdobím vykoupení“, jak to nazýval, před tím, než bude moci vstoupit do mezinárodního společenství. Varoval také před něčím, čemu říkal „známky lhostejnosti a nedostatek empatie“ vůči Rusku v jistých amerických kruzích. Velmi ostře kritizoval především Zbigniewa Brzezinského (pro mnoho Rusů skutečně nenáviděnou osobnost). Melville věřil, že Brzezinski neusiloval jen o to, zacházet s Ruskem jako s poraženým protivníkem, ale že jej stále viděl jako nepřátelský stát, jenž by měl být vyvažován ostatními čtrnácti odstěpenými bývalými sovětskými republikami. Toto, pokračoval Melville, bylo obzvláště krátkozraké. Nejen, že by taková strategie nakonec ublížila Západu, ale ublížila by i Rusku. Na závěr tvrdil, že kdyby Západ následoval Brzezinského rady, byla by to ve skutečnosti velmi pravděpodobně „velice přímá a nejspíše i velice rychlá cesta k ‚výmarizaci‘ Ruska“.⁶⁹

Debata pokračovala dál. Když se ovšem země v roce 1996 připravovala na prezidentské volby, nabralo tvrzení o tom, že se z Ruska stává nová Výmarská republika, druhý dech. Jelikož byl Jelcin čím dál více vnímán jako neúspěšný vůdce a jeho levicovní i pravicovní oponenti získávali jedno volební vítězství za druhým, situace nevypadala vůbec nadějně. Jak tenkrát zaznamenal jeden americký pozorovatel, „příměr k Výmaru“ byl stále lákavější. Tímto vysvětloval proč: stejně jako Německo ve 20. letech i Rusko zažilo (a nadále zažívalo) „národní ponížení“ jako výsledek ztráty „statusu supervelmoci“. Kromě toho bylo uprostřed ekonomické krize a prodělávalo trýznivou politickou změnu. Nebylo až tak překvapivé, že se v takových podmínkách dařilo „extrémistům“. Komunisté získali do roku 1996 ve volbách do Státní dumy 35 % hlasů. Ještě znepokojivější bylo, že dokázali přetavit svůj odpor k novému predátorskému kapitalismu v hybridní formu ruského nacionalismu, což z nich udělalo zvláště přitažlivou alternativu pro ty, kdo cítili, že Rusko následkem všech změn odehrávajících se od poloviny 80. let přišlo o všechno.⁷⁰

Následovalo vítězství Jelcina (jehož z velké části finančně podpořili noví oligarchové) ve volbách a jen krátce poté došlo k jeho nahrazení téměř neznámým úředníkem jménem Putin, což mohlo zpočátku zmírnit některé obavy Západu. Avšak

⁶⁹ Andrei Melville, „Weimar and Russia: is there an Analogy“, přednáška ze 13. dubna 1994 na „Weimar and Russia Forum“, Institute of International Studies, U.C. Berkeley. Online.

⁷⁰ Gregory Freidin, „Weimar Russia?“, *Los Angeles Times*, 7. ledna 1996.

paralelu k Výmarské republice to úplně neupozadilo. Některým západním novinářům dávala čím dál větší smysl. Rok před Putinovým převzetím moci v roce 1998 varoval například bývalý ministr obrany Spojených států William Perry čtenáře, aby nezapomínali na dějiny a hlavně aby nezapomínali na skutečnost, že po Výmarské republice následoval fašismus spolu se všemi katastrofálními důsledky pro celý svět. Přiznával, že totéž se Rusku nutně přihodit nemusí. Na druhou stranu ale nebyla budoucnost demokracie v Rusku nijak zaručena.⁷¹ Kontroverzní historik Niall Fergusson využíval analogii k docela jinému účelu: nechtěl varovat Západ před tím, co by se stát mohlo, ale před tím, co už se s nástupem Putina stalo. Fergusson poprvé použil příměr k Výmaru v roce 1997 v kolektivním článku pro ruské periodikum.⁷² K tématu se o několik let později vrátil, konkrétně v roce 2005. Fergusson se neřadí zrovna mezi Putinovy obdivovatele a tehdy se začal obávat, že Západ zavírá oči před rostoucím autoritářstvím Putinovy vlády a činí tak ve jménu nějakého vyššího realistického cíle jménem „stabilita“. Připomeňte si Výmar, prohlašoval Fergusson, a dnešní Rusko vás musí znepokojovat. Následně své prohlášení rozvinul:

Zrozena roku 1919 následkem ponižující porážky Německa v první světové válce. Výmarská republika zažila hyperinflaci, zdánlivý boom, propad a v roce 1930 postupný skluz k autoritářskému režimu, který vyvrcholil v roce 1933 jmenováním Hitlera kancléřem. Životnost: necelých 14 let. Zrozena roku 1991 následkem ponižující porážky Sovětského svazu ve studené válce. Ruská federace zažila propad, hyperinflaci a nyní zažívá boom díky vysokým cenám ropy. Skluz k autoritářskému režimu probíhá postupně od nástupu Putina k moci v roce 1999. Vyvrcholí v roce 2005 – po 14 letech – úplným diktátorstvím? Začíná to vypadat čím dál pravděpodobněji.⁷³

⁷¹ William J. Perry, “Weimar Russia”, *Hoover Digest* no. 1, 30. ledna 1998.

⁷² Niall Ferguson a Brigitte Granville, “Weimar Germany and Contemporary Russia: High Inflation and Political Crisis in Comparative Perspective”, *Voprosii Ekonomiki*, 1997.

⁷³ Niall Ferguson, “Look Back at Weimar and Start to Worry about Russia”, *The Telegraph Online*, 1. ledna 2005.

3. Komentář překladu

3.1. Překladatelská analýza

V rámci překladatelské analýzy jsem se rozhodla vyjít z teoretického modelu podle Christiane Nordové (1991, s. 39–130). Jsem přesvědčena, že její model zohledňuje všechny podstatné faktory textu a zároveň je postaven na jejich vzájemné propojenosti, což jsem se snažila využít i ve svém komentáři.

3.1.1. Vnětextové faktory

3.1.1.1. Autor/vysílatel, místo, čas

Autor textu, potažmo vysílatel má poměrně zásadní vliv téměř na všechny ostatní vnětextové a vnitrotextové faktory. V některých případech rozlišujeme autora a vysílatele, v jiných se jedná o tutéž osobu. V mém překládaném textu se autor a vysílatel na první pohled neshodují, jelikož za vysílatele by bylo možné označit vydavatele daného periodika, tj. britské nakladatelství Routledge. V tomto případě je ale skutečně zásadním aktérem při vzniku textu samotný autor, navíc i sama Nordová (1991, s. 43) uvádí, že v případě, že je autor pod textem podepsán, měl by být považován za vysílatele.

Autorem textu je britský akademik Michael Cox, emeritní profesor z Londýnské školy ekonomie a politických věd (LSE). Během své kariéry přednášel na mnoha zahraničních i domácích univerzitách. Na LSE založil skupinu pro výzkum studené války, která se následně rozšířila v centrum zahraniční politiky IDEAS, jež si klade za cíl propojovat politiku s akademickou půdou a v jehož čele Cox stojí. Ve své práci se tedy převážně zabývá mezinárodními vztahy a soudobými dějinami i současným děním.

Text vznikl v roce 2014 v anglosaské kultuře. Jelikož pojednává o světových událostech není místo vzniku jako vnětextový faktor příliš důležité. Text neobsahuje žádné konkrétní reálie či krajové a kulturní zvláštnosti. Co se týče času, článek je sice šest let starý a komentuje místy i soudobé události, ale pro příjem není nikterak nutné brát tento fakt v potaz a není třeba v tomto ohledu do textu zasahovat. Pouze v jednom místě (s. 463 orig., s. 10 překl.) píše autor o *moderní době* a o tom, že zrovna začíná další studená válka. V originále je v této větě použita formulace *is about to start*, finitní sloveso je v přítomném čase a celá fráze tak popisuje děj, který se zrovna začíná dít. Rozhodla jsem se tuto formulaci ponechat v přítomném čase (částečně proto, že výraz *moderní doba* je velice široký pojem), jelikož čtenář článku je srozuměn s tím, kdy byl napsán a nechtěla jsem měnit autorovu

snahu dodat textu dynamiku. Navíc celý zbytek článku pak v podstatě vysvětluje, jak to Cox myslel.

3.1.1.2. Médium, záměr

Překládaný článek napsal Michael Cox pro akademický časopis *Cold War History*. Dané periodikum je nyní volně přístupné online a je zároveň i médiem. Drobný problém představuje identifikace toho, jakým útvarem přesně text je. Sám autor uvádí, že se jedná o esej (...*this essay will seek to examine...* – s. 463 orig.). Bohužel definice eseje se v české a anglosaské kultuře liší, proto jsem z pohledu české kultury označila text jako odborný článek. Článek ale není jen výčtem faktů, naopak jedná se o kompilaci nejrůznějších názorů a jejich následnou analýzu. Záměrem Michaela Coxe bylo prezentovat čtenáři názory jiných akademiků a politických osobností na to, co znamenala studená válka pro mezinárodní vztahy a jak je ovlivnila poté, co skončila. Cox vnáší do textu i svůj pohled a vlastní interpretaci prezentovaných názorů a běhu událostí. Sám svůj záměr na konci úvodní kapitoly výslovně uvádí (s. 10 překl.): „*Tento článek se Mayem inspiruje a pokusí se určit, do jaké míry byli politici stejným způsobem „pronásledováni“, když uvažovali o osudu bývalého Sovětského svazu od roku 1989, kdy jedna studená válka končila, až do moderní doby, kdy, jak někteří tvrdí, další zrovna začíná.*“

3.1.1.3. Adresát, presupozice

I přesto, že patří presupozice mezi vnitrotextové faktory, jsou úzce propojeny s autorem a adresátem. Adresáty textu jsou zcela nepochybně čtenáři periodika *Cold War History* a převážně lidé zabývající se tématem studené války, případně velmi konkrétně přesahy studené války do současnosti. Michael Cox je uznávaným odborníkem ve svém oboru a svůj článek v žádném případě nepsal pro laiky. Předpokládá, že text budou číst lidé obeznámení s problematikou studené války, jejím průběhem, klíčovými osobnostmi, odborníky, kteří se tématu věnují, i s tím, co se stalo ve světě po konci války. Jako absolventka oboru historie patřím do cílové skupiny příjemců, jsem tak se studenou válkou i moderními dějinami obeznámena a nebylo pro mě složité pochopit, na které události či osobnosti se autor odvolává. Jako příklad toho, kdy autor předpokládá, že čtenáři události znají, mohu uvést část, kdy komentuje jednání Borise Jelcina vůči ruskému parlamentu (a.) nebo když hovoří o generálu de Gaullovi, který se odvolával na Jaltskou dohodu (b.). Bez znalostí moderních dějin není možné domyslet si, co de Gaulle oním „*Yalta settlement*“ mínil a co přesně dělal Jelcin se svým parlamentem. Na konferenci v Jaltě se dohodlo ustanovení reparačních zón v Německu a z konference také jasně vyplynulo, že Spojené státy a Sovětský svaz proti sobě

budou v následujících dekáдах stát jako nesmiřitelné supervelmoci. Co se týče Borise Jelcina, opravdu doslova tanky ostřeloval parlament ve snaze jej rozpustit. Jak píše Timothy Snyder (2019 s. 47), „*V roce 1993 Jelcin rozpustil ruský parlament a proti poslancům použil ozbrojence*“.

- a. > *Indeed, one of the very first things Yeltsin did after having assumed office was to **shell his own parliament** in a desperate effort to remove those hostile to his reform project.* (s. 477 orig.)
- b. > *Naturally, this was not everybody's view, including, most obviously, that of General de Gaulle who vehemently opposed **what he termed the 'Yalta settlement'** that left Europe under the control of the two superpowers.* (s. 466 orig.)

3.1.2. Vnitrotextové faktory

3.1.2.1. Téma, obsah, výstavba

Vnětextové faktory následně určují faktory vnitrotextové. Samotné téma Coxova článku je odborné a poměrně úzce zaměřené – konec studené války a její přesahy do budoucnosti a paralely s minulými dějinnými událostmi. Přímo pod nadpisem článku nalezneme krátkou anotaci a dále je text členěn do šesti kratších částí, řekněme kapitol. Každá z nich je uvozena citátem, který by měl celou kapitolu charakterizovat. Jedná se o citáty historiků, odborníků či známých autorů k tématu dějin. První kapitola je krátký úvod, následuje část o konci studené války očima tehdejších aktérů a odborníků, další kapitola se věnuje sjednocení Německa. V posledních třech kapitolkách píše autor o Sovětském svazu, respektive Ruské federaci – nejprve o rozpadu SSSR, následně postkomunistickému Rusku a závěrem o tom, zda soudobý svět nesměřuje kvůli Rusku a Putinovi k nové studené válce. Já jsem si pro překlad vybrala část první, druhou a pátou – úvod a konec studené války a postkomunistické Rusko včetně poznámek pod čarou.

Autor v textu velmi hojně odkazuje na jiné autory (několikrát i na své vlastní dřívější práce) a buď je cituje doslova, nebo parafrázuje jejich myšlenky a uvozovkami uvodí jen například fráze charakteristické pro daného autora. Výrazným rysem článku je tedy intertextovost. Odkazuje se způsobem klasickým pro odborný historický text, tj. číslo v horním indexu a následně poznámka pod čarou. Jelikož je jeho text z velké části postaven právě na interpretaci událostí z různých úhlů pohledu, cituje Michael Cox ve velké míře – v celém textu je 94 odkazů. Z nonverbálních prvků (např. fotografie, ilustrace) text

neobsahuje vůbec žádné, což ale není u odborného článku vůbec překvapivé, naopak, u takového článku by mohly snižovat nonverbální prvky důvěryhodnost.

3.1.2.2. Lexikum

S tématem a obsahem následně souvisí lexikum, jež je úzce provázáno s vnětřními faktory, jako je médium a také samozřejmě sám autor. V odborném článku autor nepřekvapivě používá odborné lexikum, slova z rejstříku spisovného jazyka, dále v poměrně velkém množství termíny a zaužívaná slovní spojení z oblasti historie a mezinárodních vztahů, např. *Cold War, Helsinki agreements, peace movement, West, Cuban missile crisis* atd., a také zkratky (*US, USSR, EEC, WWII*). Autor také rád využívá protikladů a lexikálních párů a kromě toho, že k tomu využívá syntaktické struktury, odráží se to převážně na lexikální úrovni (např.: *rough and ready agreement* – s. 463 orig., *at least (and at last)* – s. 466 orig., *very real, as opposed to the theoretical* – s. 466 orig.). V Coxově článku pak zcela evidentně převažují výrazy **abstraktní** nad konkrétními.

> *The **retreat and collapse** of Soviet **power** not only **ranks** as one of the most **transformative shifts** of the late twentieth century: it was also one of the most **unexpected**, a classical '**Black Swan**' if you like, one which over the years has **generated** a most **impressive secondary literature** based in large part on the **memoirs** and **recollections** of those who happened to be '**present**' at **disintegration**, as well as on the quite **remarkable amount** of primary sources that has emerged from the opening up of the archives in what was once a divided and much more **secretive world**.* (s. 461 orig.)

Celý text je také poměrně hodně nominální, což je jednak znakem odborného textu obecně, a jednak je to také přirozenou vlastností anglického jazyka. Při překladu bude nutné vzít v úvahu oba faktory – český jazyk sice není přirozeně tak nominální, ale odborný text se i v češtině vyznačuje určitou měrou nominálnosti. Za poměrně výrazný znak Coxova textu považuji vysokou míru opakování slov *indeed* a *in fact* na začátcích vět. Jsem si vědoma toho, že je to součást celkové jistotní modalitě textu, ale zároveň se domnívám, že tak velké množství výskytů je důsledkem určitého autorova „idiolektu“.

3.1.2.3. Syntax, suprasegmentální prvky

Ze syntaktického hlediska se Michael Cox drží důsledně úzu odborných historických článků. V naprosté většině převažují složitá a velmi dlouhá souvětí s hypotaktickými vztahy.

Hypotaxe umožňuje autorovi vyjadřovat komplikované vztahy mezi skutečnostmi, jejich hierarchií a návazností. Vypozorovala jsem, že autor rád vytváří nejrůznější schémata a paralely, velmi často využívá výčty nebo vedle sebe staví dvě věc do kontrastu pomocí konstrukce *on one hand – on the other*. Překládaná část je zakončena odstavcem, který využívá paralelu v celém svém obsahu, ovšem jeho autorem není Michel Cox a není tak součástí autorova specifického stylu. V níže uvedeném případě lze vytvořený vzor velmi dobře vysledovat a Coxův způsob výstavby vět tak alespoň částečně ilustrovat. Díky určitému vzoru je pro čtenáře snazší orientovat se v návaznostech celého souvětí.

> *The wider discussion though about what might more accurately be termed the failure of the greatest experiment in human history has revolved around a number of key questions: **first**, why did something that looked so inevitable after it had happened seem so unlikely before; **second**, to what degree did individual policymakers – Gorbachev in particular – have any real understanding of, or control over, events as they unfolded; **thirdly**, could the history of those turbulent years have followed a very different path to that which it in fact did; and **finally** which particular ‘theory’ or ‘big idea’ best helps us explains what happened?* (s. 462 orig.)

Samozřejmě v textu nejsou pouze komplikovaná souvětí, ale nalezneme i kratší souvětí a věty jednoduché. Michael Cox ale s větami jednoduchými pracuje docela zajímavě, používá je převážně v případě, když něco zdůrazňuje, když sděluje vlastní názor či situaci jinak, často i lehce ironicky, hodnotí.

> *There is clearly something to all this.* (s. 463 orig.)

> *Of course there were serious differences between the two.* (s. 477 orig.)

Se syntaxí jsou provázány i suprasegmentální prvky textu. V článku se vyskytuje mnoho středníků, spojovníků a dvojteček, místy i vykřičníky, což může být považováno částečně za styl odborného textu, ovšem nasyceného expresivitou, ale hlavně se tyto prvky obecně vyskytují mnohem častěji v angličtině, Částečně to může patřit i k autorovu individuálnímu stylu. Při překladu do češtiny je hlavně potřeba brát v potaz úzus českého odborného textu a frekvenci a funkci těchto prvků. Jak už bylo zmíněno výše, autor hojně cituje a odkazuje na jiná díla, proto logicky používá i množství uvozovek. Na některých místech ovšem neuvozuje slova jiného autora, nýbrž nezavedené termíny a slova, jež chce,

aby vynikla – ‘*new*’ *Cold War, role of ‘history’* apod. Zajímavé ovšem je, že uvozované věty a citace ostatních autorů nejsou psány kurzívou, jako tomu často u odborných textů bývá zvykem. V kurzívě jsou pouze citáty uvozující každou kapitolu. Na straně 465 originálu se objevují dvě slova psaná v kurzívě a je to jediné místo celého textu, kde se kurzíva, kromě již zmíněných citátů, objevuje. Pravděpodobně se jedná o zdůraznění dvou slov, která Michael Cox pouze parafrázuje od jiného autora, ale nejsou to výrazy, jež by od něj citoval přímo. Zároveň mu ale na daných slovech záleží a rozhodl se je tedy tímto způsobem zvýraznit.

> *As Gaddis observed, whether or not one approved of the **means** by which this stability had come about, or even with the **way**, the reality was that the Cold War had evolved to produce its own kind of peace order.* (s. 465 orig.)

3.1.3. Funkce

Z celkové analýzy všech textových faktorů můžeme určit funkci daného textu. Vycházím z modelu jazykových funkcí podle Romana Jacobsona (1995, s. 78–81). Neoddiskutovatelně převažuje funkce referenční, orientovaná na kontext. Autor chce čtenáře převážně informovat o událostech, předložit jim fakta a jejich možné interpretace. V článku je použito i několik obrazných vyjádření a můžeme tak říct, že je v textu okrajově možné určit i funkci poetickou (*proverbial dustbin of history* – s. 466 orig., *lease of life* – s. 478 orig.), která provází funkci expresivní. Autor se v rámci celého textu poměrně konzistentně snaží být neutrální, ovšem ne vždy úplně důsledně – vykřičníky a již zmíněné kratší věty se subjektivním pohledem také svědčí o funkci expresivní. Kromě své vlastní osoby a představitelů, o nichž píše, nezahrnuje Cox do textu jiné aktéry. Na několika málo místech ale toto pravidlo poruší, používá zájmeno *we* jako všeobecný podmět (*Many moments in what we now rather lamely call...* – s. 462 orig., *As we know now...* – s. 475 orig.). Nemyslí tím například sebe a své kolegy, ani sebe a čtenáře, ale obecně společnost – částečně tedy kontakt se čtenářem navazuje a nutí jej aktivně zapojit se do přemýšlení o dané situaci, a tudíž můžeme stanovit i funkci konativní.

3.2. Fiktivní zadání a metoda překladu

Z analýzy vyplývá, že článek byl původně psán pro odbornou veřejnost, tedy pro poučeného adresáta, jenž je obeznámen s danou problematikou. Při vytyčení fiktivního zadání je nutno

brát tento fakt v potaz, stejně jako situaci domácí překladové literatury stejného či podobného charakteru. V českém prostředí vycházejí odborné historické časopisy (*Dějiny a současnost*, *Historický obzor*, *Dvacáté století* atd.), ale žádný z nich nevydává překlady článků zahraničních autorů. Do periodik přispívají v převážné většině domácí autoři, případně, pokud vydají článek zahraničního odborníka, vyjde v angličtině (nebo jiném světovém jazyce). V rámci české odborné historické literatury vycházejí také úzce zaměřené sborníky, které ovšem také obsahují články ve více jazycích. Dnes už se jednoduše počítá s tím, že historikové ovládají světové jazyky.

Nakonec jsem na základě konzultace s doktorem Kourou, historikem z Ústavu světových dějin na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, stanovila fiktivní zadání jako překlad pro antologii z díla daného autora. U významných zahraničních odborníků by se české nakladatelství mohlo rozhodnout, že pro přiblížení autora české veřejnosti vydá výbor z jeho díla. Jednalo by se o prezentaci autorovy nejvýznamnější práce a jeho názorů. Právě do takové antologie z odborné činnosti Michaela Coxe by mohl být zařazen i mnou překládaný článek. Jedná se o poměrně originální pojetí a interpretaci soudobých dějin, a proto by při takové příležitosti neměla být práce opomenuta.

Jelikož je ale článek poměrně dlouhý, byla jsem nucena jej pro bakalářský překlad zkrátit, respektive vybrat jen určitou část pro překlad. Fiktivní zadání pracuje spíše s tím, že by byl článek přeložen celý, nicméně dá se teoreticky pracovat i s překladem jeho částí. Text je rozdělen na podkapitoly, což text už dopředu rozděluje na uzavřené celky. Mohla jsem tak pro překlad vybrat v podstatě kterékoli části – v mém případě se jedná o kapitoly první, druhou a pátou, o nichž se domnívám, že dobře reprezentují autorův přístup k soudobým dějinám.

Při stanovení metody překladu je třeba brát v úvahu jak všechny faktory překladatelské analýzy, tak i fiktivní zadání, potažmo fiktivního příjemce (v mém případě tedy spíše odborníka nebo poučeného laika, který se zajímá o práci a názory Michaela Coxe a nepotřebuje nutně číst jeho celé dílo, stačí mu výbor). Na základě prvních dvou Levého fází překladu (2012, s. 50–77) – tedy pochopení a interpretace jsem stanovila koncepci překladu a následně tak mohlo dojít ke třetí fázi – přestylizování předlohy. Výsledný překlad bude počítat se čtenářovými presupozicemi ohledně studené války a moderních dějin, tudíž nebude potřeba je v rámci překladu vysvětlovat. Také stylistické zařazení i jazykové funkce v textu zůstanou v překladu totožné a v případě, že je nebude možné zachovat přesně na stejném místě, bude třeba využít kompenzaci.

Co se týče citovaných autorů a dalších děl, na něž Michael Cox odkazuje, budu se muset spoléhat na vlastní překlady, jelikož žádný z textů (kromě jednoho, z něhož se navíc přímo necituje) nevyšel v českém překladu. Všechny citace jsou tedy mými vlastními překlady, kromě úvodní citace ve druhé kapitole *Lessons from the twentieth century* (s. 463 orig.), v níž použil autor citát Williama Faulknera z knihy *Requiem for a Nun*, která v českém překladu ovšem nevyšla. Vyšel jen její přepis do divadelní hry. Na internetu koluje mnoho laických překladů dané věty, proto jsem se rozhodla nepoužít jeden konkrétní, ale přeložit i tuto citaci sama. V poznámkách pod čarou zachovávám stejnou normu jako autor, případná změna by byla na dohodě s potenciálním vydavatelstvím. Poznámky jsem překládala spíše volněji podle úzu charakteristického pro české prostředí. U jediného případu, kdy kniha, na niž Cox odkazuje, vyšla také v češtině, jsem v poznámce pod čarou uvedla i dané české vydání jako poznámku překladatele (pozn. č. 4). V některých poznámkách autor uvádí i internetové odkazy, ovšem některé z nich již nejsou funkční. Proto jsem také tady zvolila poznámku překladatele s vysvětlením, že v době překladu již nebyl web dostupný (pozn. č. 5, 9).

Poslední tématem, kterému bych se v této obecnější podkapitole chtěla věnovat, je rozdíl mezi slovy *dějiny* a *historie*. Jelikož článek má slovo *history* přímo ve svém názvu a v textu se s tímto pojmem často operuje, bylo potřeba zaujmout určité stanovisko k rozdílu mezi těmito pojmy. Mnoho lidí je chápe jako synonymní a ze slovníků češtiny vyplývá, že se za synonyma považovat mohou. Jedním z rozdílů je, že *historie* je slovo cizího původu (z řečtiny), zatímco *dějiny* jsou slovo české. *Historie* je v jednom ze svých významů brána jako věda o *dějínách*. V publikaci Lucie Storchové *Koncepty a dějiny* (2014, s. 102) je termín *historie* rozlišován dvěma způsoby – první se týká způsobu psaní a pojednávání o minulosti a ten druhý rozumí termínu jako pojmu v „*generickém (druhovém) smyslu*“. K rozlišování slov *dějiny* a *historie* se publikace vyjadřuje takto: „*V češtině se pak nabízí rozlišení mezi ‚historií‘ a ‚dějinami‘, nicméně tento úzus není nijak ustálený.*“ Je tedy evidentní, že jednotné stanovisko k danému rozlišování neexistuje. Po uvážení všech faktorů jsem nakonec pro celý text zvolila slovo *dějiny* jako označení pro „souhrn minulých dějů“. Další problémy, postupy a posuny, jež jsem v překladu řešila, nejde jednoduše generalizovat, proto se na ně zaměřím až v další části komentáře překladu.

3.3. Překladatelské problémy

3.3.1. Syntax a suprasegmentální prvky

Překládaný článek je ze syntaktického hlediska poměrně komplikovaný. Již bylo naznačeno, že autor používá složitá souvětí, výčty, paralely a vše doprovází suprasegmentálními prvky v podobě převážně středníků, dvojteček a pomlček. Jsem si vědoma toho, že i čeština je schopná vyrovnat se se složitými syntaktickými vztahy, ale v některých případech jsem byla nucena souvětí rozdělit tečkou na více částí, aby se ve větných vztazích lépe orientovalo (a.). K tomuto kroku jsem přistupovala poměrně často nejen kvůli větší srozumitelnosti, ale také abych nezasycovala překlad vedlejšími větami, které by vznikly například převedením anglických verbonominálních konstrukcí. Zde uvádím jen jeden ilustrativní příklad. V jiných případech jsem naopak původně kratší anglické věty spojila dohromady, aby text nepůsobil příliš segmentovaně (b.). Takové řešení jsem ale volila jen výjimečně.

- a. > *The retreat and collapse of Soviet power not only ranks as one of the most transformative shifts of the late twentieth century: it was also one of the most unexpected, a classical 'Black Swan' if you like, one which over the years has generated a most impressive secondary literature based in large part on the memoirs and recollections of those who happened to be 'present' at disintegration, as well as on the quite remarkable amount of primary sources that has emerged from the opening up of the archives in what was once a divided and much more secretive world. (s. 461 orig.)*
- > *Ústup a pád sovětské moci není jen jednou z nejpřelomovějších změn konce 20. století. Jedná se také o změnu nejméně očekávanou – dalo by se říct o klasickou „černou labuť“. Tato změna dala vzniknout impozantnímu množství sekundární literatury založené z velké části na pamětech a vzpomínkách těch, kteří se ocitli přímo u rozpadu, a také na poměrně pozoruhodném množství primárních zdrojů, jež se objevily po otevření archivů v kdysi rozděleném a utajovaném světě. (s. 8 překl.)*
- b. > *Indeed, without large scale assistance, they argued, any move towards the market would be so painful as to be politically impossible. Thus a massive aid package would be required. (s. 475 orig.)*

> *Tvrdili, že jakýkoli posun směrem k tržní ekonomice bude bez větší míry podpory jak bolestivý, tak z politického hlediska nemožný a že tedy bude potřeba poskytnout objemný balíček pomoci.* (s. 15 překl.)

Díky rozsáhlému využívání suprasegmentálních prvků autorem jsem mohla sama tyto prvky využívat i v českém překladu. Často jsem se ale musela vyrovnat s problémem, že v angličtině je jejich využití mírně odlišné než v češtině. Řídila jsem se vlastním instinktem, na některých místech jsem interpunkci odebrala, jinde přidala, nebo zvolila jiné znaménko, případně větu rozdělila tečkou. Nechtěla jsem ubrat textu tento rys v podobě velkého využívání interpunkce, zároveň jsem ale ani nechtěla, aby působila v češtině nepřírozně. Práci s interpunkcí ilustruji dvěma příklady – v prvním jsem odstranila pomlčky a ve druhém naopak přidala středníky pro větší přehlednost.

a. > *Acheson – the ‘British accent’ in American foreign policy as he has been called – had by 1946 lined up with the UK in urging a firm line against the Soviet Union.* (s. 464 orig.)

> *Acheson, takzvaný „probritský hlas“ americké zahraniční politiky, se už roku 1946 postavil za Velkou Británii při prosazování pevného postoje proti Sovětskému svazu.* (s. 11 překl.)

b. > *Yet it was this same competition he later confessed that had helped him mobilise Congress behind the president in the crucial years after 1947, that then went on to provide the United States with a clearly defined foreign policy mission, and perhaps most important of all, helped lay the foundation for a united West after nearly 30 years of intense inter-state rivalry.* (s. 464 orig.)

> *Přesto později přiznal, že právě díky tomuto soupeření se mu podařilo zmobilizovat Kongres, aby stál za prezidentem v klíčových letech po roce 1947; díky němu následně Spojené státy jasně ustanovily cíl své zahraniční politiky; a, což bylo asi nejdůležitější, umožnilo téměř po třiceti letech mezistátní rivality položit základy sjednoceného Západu.* (s. 11 překl.)

Do interpunkce patří také vykřičníky. V mnou překládané části článku se vyskytují dva – na straně 464 a 466 originálu jako autorova snaha o zdůraznění obsahu dané výpovědi a snaha podpořit její komunikační funkci, ovšem v překladu se pak nenachází ani jeden. Ač jsou

známkou expresivity, v českých odborných textech se vykřičníky téměř nepoužívají (ač to Současná stylistika (2008) přímo nedefinuje), a proto jsem se rozhodla na daných místech oslabit expresivní a konativní funkci textu a vykřičník nepoužít. Pravidla českého pravopisu omezují v češtině poměrně důrazně používání vykřičníku jen pro případy, kdy naznačujeme „výrazný zvolací charakter výpovědi“. Jako příklady užití uvádí citoslovce nebo oslovení v 5. pádě a na konci vět oznamovacích s výrazně zvolacím rázem, dále při zdůraznění rozkazovací či práci funkce – což se o uvedených větách originálu říci nedá.

Výše již byla řeč také o uvozovkách. Troufám si říct, že jich autor až nadužívá, tudíž jsem se na některých místech rozhodla, že je v překladu vynechám. Ponechala jsem je v místech, kde chtěl autor zdůraznit konkrétní slovo, případně spojení převzaté od jiného autora. Uvádím zde příklad, kde jsem uvozovky vědomě vynechala, jelikož se domnívám, že není třeba na dané spojení ještě přitáhnout pozornost uvozovkami. Také se nejedná o nijak příznakové spojení a ani není zřejmé, zda Cox cituje jiného autora.

> *One writer as early as 1967 even went so far as to suggest that neither of the two superpowers would ‘profit’ from the ‘elimination’ of the other...* (s. 464 orig.)

> *Jeden autor dokonce zašel tak daleko, že již v roce 1967 tvrdil, že ani jedna velmoc by nijak netěžila z odstranění té druhé...* (s. 12 překl.)

Do syntaktických problémů jsem se ještě rozhodla zařadit autorovu náklonost k větným modifikátorům *indeed* a *in fact*. Dušková (2012, s. 47) je uvádí jako větné modifikátory hodnotící obsah sdělení z hlediska jeho faktitivnosti a vyjadřující k němu určité postoje. Nacházejí se na začátcích vět, a hlavně výraz *indeed* mi činil při překládání problémy, jelikož jeho význam není jasně vymezen a většinou vyplývá z kontextu. Na mnoha místech jsem nakonec výrazy úplně vynechala a modalitu a návaznost, jež implikovaly jsem nechala vyplynout z kontextu. Níže jeden příklad vynechání *in fact* a jeden *indeed*:

a. > *In fact, the same conclusions about the pacifying consequences of a contest fought between ideologically inspired rivals were implicit in much of what passed for international relations during the Cold War.* (s. 465 orig.)

> *Totožné závěry ohledně mírových důsledků soupeření mezi dvěma ideologickými rivaly byly z velké části nepřímo vyjádřeny i v teoriích mezinárodních vztahů v průběhu studené války.* (s. 12 překl.)

- b. > *Indeed, without large scale assistance, they argued, any move towards the market would be so painful as to be politically impossible.* (s. 475 orig.)
> *Tvrdili, že jakýkoli posun směrem k tržní ekonomice bude bez větší míry podpory jak bolestivý, tak z politického hlediska nemožný...* (s. 15 překl.)

3.3.2. Termíny a zaužívaná spojení

Odborný článek je nasycen termíny a zaužívanými spojeními z oblasti historie, politiky a studené války. Mou nespornou výhodou při překladu byla znalost dané problematiky a tématu, při studiu historie jsem se navíc zaměřovala na dané období světových dějin, takže pro mě nebyl problém rozumět textu z terminologického a faktografického hlediska. I tak je ale potřeba při překladu termínů uvědomit si některé principy a problémy a domnívám se, že některá má řešení si zaslouží bližší komentář.

Základním pravidlem dle mého názoru je počítat s tím, že ač jsou často termíny úplnými ekvivalenty, může se lišit jejich pravopis – například asi nejzjevněji *the Cold War* > *studená válka*. Naopak výrazy *Západ* a *Východ* se v kontextu právě studené války a odlišení bipolárního světa píší s velkým písmenem i v češtině, ovšem je nutno důsledně tyto odlišovat od zeměpisného určení. Za úplné ekvivalenty se dají považovat i zkratky, v mém případě zkratky institucí (*EEC* > *EHS*, *NATO*) a států. U institucí jsem se rozhodla zkratku ponechat bez vysvětlení či rozepsání, ale u názvů států jsem zkratky nepoužila. *The USA* jsem v textu rozepisovala jako *Spojené státy* a *the USSR* jsem vždy překládala jako *Sovětský svaz*. Je velmi těžké určit, zda je v češtině častější zkratka nebo rozepsaný název, protože velmi záleží na subjektivním pojetí autora, potažmo překladatele a typu textu. Na základě toho, že se v mnou překládaném článku nejedná jen o holý výčet faktů, je z mého pohledu v daném případě přirozenější zkratky států nepoužívat.

V historiografii není úplně jednoznačné, která slova nebo slovní spojení jsou termíny a která jimi nejsou. Nejedná se o exaktní vědu, tudíž nutně nepotřebuje vysloveně termíny pro popsání jednotlivých skutečností. Domnívám se, že je v historickém kontextu lepší mluvit o zaužívaných výrazech a spojeních. Jedná se o pojmenování, která mají jasně určeného referenta a jejichž forma je v diskurzu ustálená. V rámci studené války a mého článku jsou to například spojení typu: *kubánská raketová krize*, *bipolarita*, *otevlování vztahů*, *postsovětské/postkomunistické Rusko* atd. V angličtině je velmi časté, že se spojení píší s velkými písmeny, ale v češtině nikoli. Jedním z dalších takových zaužívaných spojení je i výraz *the Helsinki agreements* (s. 462 orig.) > *helsinské dohody* (s. 9 překl.). Jedná se o

dokument, který byl podepsán roku 1975 na konferenci v Helsinkách, ale protože to není oficiální název, v češtině se píše s malým písmenem. Čtenáři obeznámeni s problematikou studené války budou přesně vědět o co se jedná, i přesto, že oficiální název dokumentu zní „Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě“. V kontextu článku ovšem daný výraz neimplikuje jen konferenci a její závěrečnou dohodu, ale také dopady, které měla na průběh studené války, a jak přispěla jejímu konci. Po zvážení fiktivního adresáta překladu a dalších faktorů jsem se rozhodla ponechat jen zaužívané spojení a spolehnout se na znalost čtenářů.

V diskurzu studené války se jako termíny a zaužívaná spojení používají také slova převzatá z jiných jazyků. V mém překladu se jedná o výrazy *détente* a *status quo*. Tyto výrazy se vyskytují jak v angličtině, tak v češtině a znalci problematiky jim budou bez problému rozumět. Spojení z latiny *status quo*, jako označení stávajícího stavu, je v češtině zavedeno natolik, že dochází i ke skloňování slova *status*. Proto jsem jej i ve svém překladu použila bez dalších vysvětlení či změn. Francouzský pojem *détente*, který se používá pro období uvolňování napětí mezi Západem a Východem, byl do češtiny pouze převzat a zůstává výrazem nesklonným. Nejčastěji se pojí se slovem *politika* a v historiografii je to zavedený a často užívaný pojem. Na základě uvedených důvodů jsem se ovšem rozhodla, že jej ve svém překladu jako cizí slovo označím kurzívou (s. 9, 12 překl.).

Michel Cox si v rámci článků také oblíbil výraz *policymakers*, který mi působil při překladu poměrně značné problémy. Původně jsem chtěla použít zobecňující *politici*, ale nechtěla jsem význam úplně oslabit, tak jsem se nakonec uchýlila ke dvěma opisujícím variantám – *vrcholní politici* a *politické špičky*. V daném kontextu se tato spojení dají považovat za částečné ekvivalenty, jelikož zachovávají denotační význam a odpovídají situaci a diskurzu.

Kromě zavedených termínů a spojení přišel autor ve svém článku také s označením, které je v historiografii poměrně netradiční a v českém prostředí se příliš nepoužívá, i přesto, že se jedná o koncept poměrně starý – spojení *Weimar Russia* a jeho obměny *Russian Weimar*, *Weimarisation of Russia* apod. Rusko bylo v 90. letech minulého století přirovnáváno k Výmarské republice a uvedená spojení tuto analogii stručně vyjadřují. Jedna z překládaných kapitol je této problematice věnována celá, tudíž se v ní často tato spojení vyskytují a já jsem se s nimi musela nějak vyrovnat. V místech, kde autor pouze cituje jiné analytiky, jsem jen spojení doslova přeložila. Např.:

> *But as early as the summer of 1990 Russian expert Strobe Talbott was already beginning to warn of a ‘Weimar Russia’.* (s. 477 orig.)

> *Nicméně již v létě 1990 varoval expert na Rusko Strobe Talbott před „výmarským Ruskem“.* (s. 17. překl.)

V případech, kdy Cox neodkazuje na jiného autora a používá spojení sám za sebe, jsem spojení přeložila opisem a pokusila se alespoň krátce vysvětlit, o co se jedná. Viz:

> *Indeed, as the country prepared for a new presidential election in 1996, the ‘Russia as Weimar’ thesis took on an even greater lease of life.* (s. 478 orig.)

> *Když se ovšem země v roce 1996 připravovala na prezidentské volby, nabralo tvrzení o tom, že se z Ruska stává nová Výmarská republika, druhý dech.* (s. 18 překl.)

V jednom místě článku se objevuje sloveso *to appease*, které není sice úplně termínem, ani zaužívaným spojením, ale v kontextu článku odkazuje na specifickou politiku a specifický druh chování zemí vůči Hitlerovi před druhou světovou válkou.

> *... the Cold War was quite literally ‘haunted by history’, and in particular by the 1930s when the West had attempted to ‘appease’ Hitler at Munich.* (s. 463 orig.)

> *... že studená válka byla doslova „pronásledována dějinami“, zejména 30. léty, kdy se Západ pokusil „uchlácholit“ Hitlera v Mnichově appeasementem.* (s. 10 překl.)

Je sice pravdou, že anglické sloveso český překlad má, a ten je v překladu také uveden, ale nezachovává konotační složku slova a odkaz k termínu používanému v historiografii. Rozhodla jsem se proto pro řešení explicitací a uvedla jsem jak překlad slovesa, tak odkaz na politiku appeasementu.

Nakonec bych zde ráda ještě uvedla jeden problém týkající se terminologie v článku. Autor na straně 478 originálu mluví v souvislosti s ruským parlamentem o *Second Duma*. Zjistila jsem, že je to zkrácené označení pro druhou zvolenou Státní dumu, tzn. označení pro dolní komoru ruského parlamentu mezi lety 1995–1999. Vzhledem k tomu, že v češtině takové označení přímo neexistuje a vysvětlení by bylo příliš komplikované, rozhodla jsem se přistoupit ke zobecnění a výraz jsem vědomě přeložila obecnějším *Státní дума*.

Z kontextu pak jasně vyplývá, o které období se jedná, tudíž ani není vnitřní vysvětlivka nutná a lze použít zavedený termín.

- > *In fact, by 1996, the communists had acquired 35 % of the votes in the **Second Duma**.* (s. 478 orig.)
- > *Komunisté získali do roku 1996 ve volbách do **Státní dumy** 35 % hlasů.* (s. 18 překl.)

3.3.3. Vlastní jména

Již několikrát zde bylo řečeno, že autor článku ve velké míře cituje ostatní autory, v důsledku čehož je pak článek plný jmen daných osobností. Zároveň je téma studené války spojeno především s vrcholnými představiteli jednotlivých států, čímž se počet jmen v článku ještě navyšuje. Jedná se především o anglická a ruská jména a při překladu bylo třeba myslet i na jejich přepis, případně použití přejaté formy v češtině.

Obecně u jmen původem z angličtiny došlo pouze k transkripci jména a v jiném pádu než nominativu přidání pádové koncovky podle pravidel pro skloňování přejatých jmen. U jmen ruských, která jsou původně v azbuce, dochází k transkripci do latinky, ovšem v každém jazyce jinak. Ruská jména v angličtině tak vypadají jinak než potom v překladu v češtině (např.: *Gorbachev* > *Gorbačov*, *Yeltsin* > *Jelcin*). Specifickým případem je jméno polsko-amerického politologa Zbigniewa Brzezinského, jehož jméno je slovanského původu a skloňuje se jako adjektivum. Taková jména mohou mít dubletní koncovky, což jsem ověřila i v *Internetové jazykové příručce*. V celém textu jsem tak důsledně dodržovala jednu z variant.

Všimla jsem si, že autor není při používání vlastních jmen v textu příliš konzistentní. U některých osobností (často méně známých) uvádí křestní jméno i příjmení, u jiných pak pouze příjmení. Poté, co jsem zjistila, že je pro mne nepřírozené uvést v článku Margaret Thatcher pouze příjmením (jako to dělá autor), musela jsem zaujmout k uvádění křestních jmen a příjmení nějaké stanovisko. K některým jménům jsem tedy přidala i jméno křestní. Přiznávám, že jsem se při tom řídila několika zásadami, z nichž některé jsou čistě subjektivní. Z korpusu vyplývá, že v českém prostředí je častější uvádět i křestní jméno (ale rozdíl není příliš výrazný). Zároveň jsem ale nechtěla přidávat křestní u všech, jelikož to nedělá ani autor originálu. Řídila jsem se vlastním pocitem, tradicí nebo rytmem věty. Křestní jména jsem přidala při prvním výskytu daného jména u již zmíněné Margaret Thatcher, u amerických prezidentů a také u Andreje Kozyreva (zrovna v jeho případě se

varianta s křestním jménem více hodila do rytmu věty a její výstavby – *Jelcinův tým pro zahraniční politiku vedený Andrejem Kozyrevem* – s. 17 překl.). V dalších výskytech jsem ponechávala jen příjmení. Se jmény představitelů Sovětského svazu a Ruska (Stalin, Gorbačov, Jelcin, Putin) je dle mého názoru v našem prostředí častější setkat se ve variantě bez křestního jména, stejně jako v případě Hitlera, jehož křestní jméno jsem také neuvedla. Čeští čtenáři jsou podle mě u daných osobností více zvyklí na variantu bez křestního jména.

V textu se vyskytují dvě ženská jména – Margaret Thatcher, Mary Sarotte – u nichž jsem si musela vybrat, zda přechylovat, či nikoliv. Jsem si vědoma toho, že je stále v našem prostředí častější přechylovat, ale nakonec jsem zvolila variantu nepřechýlenou. Je to tedy mé vlastní vědomé rozhodnutí s tím, že v reálné situaci by to pravděpodobně bylo na dohodě s nakladatelem.

K vlastním jménům patří ještě jeden přidružený problém, který jsem při překládání musela řešit. Když Cox uvádí myšlenky jiného autora, velmi často neuvede na začátku jeho jméno, ale napíše jen: *one wiriter, a wel-known writer* apod. Většinou se pak konkrétní jméno objeví hned v další větě, takže jsem neměla důvod měnit autorův styl, i přesto, že takový způsob uvádění u nás není příliš obvyklý. V jednom místě ale Cox napsal pouze *one Russian analysit* (s. 477 orig.) a v celém odstavci se pak jeho jméno vůbec nevyskytuje; vyplývá pouze z poznámek pod čarou – jedná se o akademika Andreje Melvilla. Jelikož se v odstavci mluví i o jiné osobnosti (Z. Brzezinském), rozhodla jsem se jméno citovaného autora několikrát uvést, aby nedošlo ke zmatení čtenáře. Uvádím zde část daného odstavce, který podle mě jasně dokazuje, že bez uvedení jména by působil text zmateně.

> *He was especially scathing about Zbigniew Brzezinski (a veritable hate figure amongst many Russians). Brzezinski, he believed, not only aimed to treat Russia as a defeated adversary, he still saw it as an enemy state that needed to be counterbalanced by the other 14 splinter states of the former Soviet Union.* (s. 478 orig.)

> *Velmi ostře kritizoval především Zbigniewa Brzezinského (pro mnoho Rusů skutečně nenáviděnou osobnost). Melville věřil, že Brzezinski neusiloval jen o to, zacházet s Ruskem jako s poraženým protivníkem, ale že jej stále viděl jako nepřátelský stát, jenž by měl být vyvažován ostatními čtrnácti odštěpenými bývalými sovětskými republikami.* (s. 18 překl.)

3.4. Překladatelské postupy

Do svého komentáře jsem se rozhodla stručně zařadit také překladatelské postupy. O postupech při překladu mluví už Jiří Levý ve svém *Umění překladu* (2012, s. 103–109), ovšem jmenuje pouze tři – transkripce, substituce, překlad *sensu stricto*. Já budu v této kapitole vycházet ze základních sedmi typů postupů, tak, jak je předkládá Dagmar Knittlová (2010, s. 19). Sama autorka ale uvádí, že postupy nejsou přesně definovány a každý z autorů používá jiné pojetí. Ve výsledku se většinou jedná o téměř totožné, případně velmi podobné, kategorie, někdy jsou jen podrobněji rozděleny. Chci touto kapitolou jen krátce ilustrovat hlavní postupy, které jsem využila, nikoliv podat vyčerpávající výčet všech postupů.

Prvním postupem, který Knittlová uvádí je *transkripce*. Tento postup jsem využívala u jmen, která jsou rozebrána ve vlastní podkapitole v rámci překladatelských problémů. I o další kategorii jsem zde už částečně psala – konkrétně o *kalkování*. Tento postup jsem využila převážně na překlad citací jiných autorů (*Weimar Russia*, s. 477 orig. > *výmarské Rusko*, s. 17. překl.; *haunted by history*, s. 463 orig. > *pronásledována dějinami*, s. 10 překl.; apod.). Jako další můžeme jmenovat *substituci*, tj. nahrazení daného prostředku ekvivalentem. Domnívám se, že je to nejrozšířenější postup ze všech, a nemá tudíž smysl vyjmenovávat všechny případy, v nichž se uplatňuje. O jednom z nejvýraznějších příkladů už zde navíc také byla řeč – konkrétně nahrazení spojení typu *one writer* konkrétním jménem.

Ráda bych se zde ale věnovala dalšímu postupu, a to *transpozici*. Uplatňuje se v případě, že odlišné jazykové systémy vyžadují gramatické změny. Tato změna se může týkat i záměny větných členů. V mém překladu to ilustruje tento příklad, kdy jsem adjektiva nahradila příslovci a substantivum slovesem:

> *Still there is no getting away from one simple fact around which there was some rough and ready agreement amongst most key actors in 1989...* (s. 463 orig.)

> *A přesto není možné uniknout jednomu prostému faktu, na kterém se zhruba, ale pohotově shodli klíčoví aktéři roku 1989...* (s. 11 překl.)

Dále se transpozice může uplatnit v rámci slovosledu a aktuálního členění větného. Jak je vidět v následujících případech, v angličtině je příslovečné určení v rematickém stínu a při překladu jsem to musela brát v potaz.

> *Russia, on the other hand, possessed none of these assets, and for good reason: it had been a planned economy **for over 70 years** and still remained one.* (s. 476 orig.)

> *Na druhé straně Rusko nemělo ani jednu z těchto výhod, a to z dobrého důvodu: **přes sedmdesát let** fungovalo na principu plánovaného hospodářství, jež stále přetrvávalo.* (s. 15–16 překl.)

> *Gorbachev had been bad enough **in the eyes of many disoriented Russians**; but Yeltsin was starting to look even worse.* (s. 477 orig.)

> ***V očích mnoha bezradných Rusů** byl už Gorbačov velké zlo, ale Jelcin začínal vypadat ještě hůř.* (s. 17 překl.)

Poslední příklad, kdy bylo třeba provést v překladu změnu na základě odlišných jazykových systémů, je souvětí, v němž je v angličtině průběžný podmět *it* (a *there*), vždy odkazující na *Russia* z předchozí věty, a slovesa s oslabeným významem. V češtině bylo přirozenější nahradit odkaz na Rusko zájmenem *zde* a do podmětu dát v prvních dvou větách souvětí rematický člen. V poslední větě to už ovšem nebylo možné a podmětem jsem se musela vrátit k Rusku. Rozhodla jsem se, že využiji synonyma a odkázala jsem na něj pomocí výrazu *země*. Domnívám se, že pokud bychom použili v češtině průběžný podmět, došlo by k nechtěné překladovosti.

> *Moreover, **it** had no middle class; **there** were no property rights in Russia; and **it** had no banking system either.* (s. 476 orig.)

> *A co víc, nebyla **zde** žádná střední třída, neexistovalo soukromé vlastnictví a **země** postrádala i bankovní systém.* (s. 16 překl.)

Jako překladatelský postup jsem využila také *modulaci*, tedy změnu hlediska a úhlu pohledu. Myslím, že již z definice je jasné, o co se jedná, tudíž uvedu jen dva ilustrativní příklady:

> *... for which policymakers **were**, by and large, **completely unprepared**.* (s. 463 orig.)

> *... na které **nebyli** vrcholní politici téměř **vůbec připraveni**.* (s. 10 překl.)

> *... the situation **looked anything but bright**.* (s. 478 orig.)

> ... *situace nevyypadala vůbec nadějně.* (s. 18 překl.)

Knittlová dále uvádí jako postup *ekvivalenci* s tím, že se má jednat o ekvivalenci na poli expresivity. Jelikož se mnou překládaný článek příliš expresivitou nevyznačuje, nejsem si vědoma toho, že bych na tomto poli prováděla nějaké posuny. Jako poslední se pak naskýtá postup *adaptace*, která se může uplatňovat v případě, že neexistuje ekvivalent či daná situace v cílovém jazyce a kultuře. Neuvědomuji si ale, že bych v překladu takové úpravy prováděla. Jediný případ, kdy by se pravděpodobně dalo hovořit o adaptaci, nastal, když autor v angličtině použil přísloví *dustbin of history* (s. 466 orig.), což jsem převedla do českého prostředí analogickým úslovím *propadliště dějin* (s. 14 překl.).

3.5. Překladatelské posuny

Poslední část komentáře bych ráda věnovala překladatelským posunům. Při jejich typologii vycházím z monografie Edity Gromové (s. 56–70, 2009). Jsem si samozřejmě vědoma toho, že jako první přišel se základní typologií výrazových změn Anton Popovič (i Gromová z jeho práce čerpá), ale pro stručnost a lepší orientaci jsem se rozhodla využít ve své práci Gromovou a její postupy, které Popovičovy změny shrnují a zjednodušují.

V kapitole věnované posunu v překladu jmenuje Gromová několik typů posunů. Na rovině lingvistické se uplatňuje posun *konstitutivní* (objektivní). Vychází ze systémových rozdílů výchozího a cílového jazyka a při překladu není možné se takovému posunu vyhnout. Z části už jsem tyto změny popsala v rámci kapitoly o postupech, tady tedy uvedu další, které jsou charakteristické jak pro překlad mezi češtinou a angličtinou obecně, tak pro můj vlastní překlad. Jedním ze zásadních rozdílů mezi těmito jazyky je užití polovětných obrátů a nefinitních slovesných tvarů. Například při překladu minulých participií jsem provedla transpozici na jiný větný člen (a.), případně převedla obrat vedlejší větou (b.)

a. > ... *they are just as likely to take policy decisions based on all sorts of 'considerations'...* (s. 463 orig.)

> ... *stejně by činili politická rozhodnutí na základě „zvažování“...* (s. 10 překl.)

b. > ... *set of conclusions about the often complex role or roles played by memory as the communist system began to fall apart...* (s. 463 orig.)

> ... řadu závěrů o často složitě roli či rolích, **kteřé vzpomínky hrály**, když se roku 1989 začal komunistický systém rozpadat... (s. 10 překl.)

Konstitutivní posuny vznikají také často proto, že čeština nemá kategorii determinace, tudíž buď nevyjádří určitý determinant vůbec, nebo musí jeho sémantiku vyjádřit jinak. Uvádím zde příklad, kde jsem původně anglický neurčitý člen přeložila pomocí přídavného jména a celou vazbu umístila na konec věty jako réma, naopak určitý člen na začátku jsem nepřeložila nijak.

> **The idea** that the Cold War had not only helped the West recover after WWII but had gone on to generate **a degree** of balance in the international system soon found its way into the wider academic literature. (s. 464 orig.)

> Do širší akademické literatury si našla cestu i **myšlenka**, že studená válka nejen že pomohla Západu vzpamatovat se po druhé světové válce, ale následně také vytvořila **určitou míru** rovnováhy v mezinárodním uspořádání. (s. 11 překl.)

Posledním výrazným rozdílem mezi češtinou a angličtinou, který zde uvedu, je systém slovesných časů. Angličtina používá výrazně více časů, včetně tzv. plusquamperfekta (*past perfect*). Stručně řečeno, odkazuje na minulou dobu předcházející před bližší dobou minulou (Dušková 2012, s. 220). V češtině není možné něco takového formulovat v rámci slovesných časů. Výjimečně je třeba do věty přidat výrazy, které jsou schopny toto vyjádřit, většinou ale stačí použít klasický minulý čas a slovosled a kontext určí, co předcházelo a co následovalo (Dušková 2012, s. 226). V češtině je navíc možno znázornit ukončenost děje pomocí dokonavých sloves.

> It then continued through the following year and for a short while after Yeltsin **had assumed office and began** to press for far-reaching economic reforms. (s. 475 orig.)

> Pokračovala i v dalším roce, a ještě i chvíli poté, co Jelcin **převzal úřad a jal** se prosazovat rozsáhlé hospodářské reformy. (s. 15 překl.)

Protikladem posunů konstitutivních jsou posuny *individuální* (subjektivní), které jsou způsobeny překladatelovým idiolektem a vznikají na základě interpretace. V zásadě pak může v důsledku takových posunů dojít k *simplifikaci* nebo *explikaci*. První případ, tedy zobecnění, zjednodušení, jsem uplatnila například při překladu výrazu *Second Duma*, který

byl již komentován výše. Druhým typem individuálního posunu je explikace, tj. zúžení významu, přidání vysvětlení apod. Jeden z příkladů jsem již také komentovala v kapitole spojené s terminologickými problémy – dovysvětlení analogie mezi Ruskem a Výmarskou republikou. Dále mohu třeba uvést příklad, kdy jsem spojení *the Bush team* (s. 466 orig.) nahradila výrazem *Bushova administrativa* (s. 14 překl.). Jsem si vědoma toho, že je individuálních posunů v textu mnohem více, ale v rámci komentáře nebylo možné podchytit všechny.

Gromová dále uvádí *tematický* posun, ale vzhledem k tomu, že z hlediska tématu a reálií jsem text měnit nemusela, nejsem si vědoma ani žádných tematických posunů. Stejně tak doufám, že jsem se nedopustila posunů *negativních*.

4. Závěr

Výchozí text, který jsem si zvolila pro překlad se ukázal poměrně náročným. Kromě problémů z oblasti lexika a terminologie bylo nejobtížnější vyrovnat se se syntaxí. Autor používá velmi dlouhá a složitá souvětí s hypotaktickými vztahy. Místy bylo poměrně náročné se v textu orientovat a správně porozumět originálu a autorovu záměru, i přesto věřím, že jsem se při překladu nedopustila negativních posunů na žádné rovině. Nejtěžší při překladu bylo zachovat čtivost a srozumitelnost textu, tudíž jsem se často uchylovala k rozdělování dlouhých souvětí a reformulaci kondenzovaných abstraktních nominálních vyjádření.

Z analýzy a fiktivního zadání vyplynulo, že text nebylo pro příjemce z hlediska funkce a reálií příliš upravovat, ale v některých oblastech – především interpunkce – bylo potřeba text přizpůsobit českému prostředí. V rámci komentáře jsem se také zamyslela nad rozdíly mezi *dějiny* a *historií*, vysvětlila překlad poznámek pod čarou a také uvedla ilustrativní příklady překladatelských problémů, postupů a posunů. Některá tvrzení jsou mými vlastními hypotézami, ovšem vycházela jsem především ze znalosti českého a anglického jazyka obecně a samozřejmě odborné literatury. Jsem si vědoma toho, že komentář neobsahuje popis úplně všeho, co se při překládání měnilo, vysvětlovalo, nebo naopak zjednodušovalo, ale snažila jsem se vypíchnout ta nejdůležitější témata a na vzorku příkladů vždy ilustrovat daný fenomén.

Použitá literatura

Primární literaturá:

COX, Michael, *Learning for History? From Soviet Collapse to the "New" Cold War*. In: *Cold War History*, Vol 14, 2014/4, p. 461-467, 475–479.

[cit. 26-06-2020] Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14682745.2014.950241?needAccess=true>

Sekundární literaturá:

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. 2012. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.

GADDIS, John Lewis. 2006. *Studená válka*, Praha: Slovart.

GROMOVÁ, Edita. 2009. *Úvod do translátologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

JAKOBSON, Roman. 1995. *Poetická funkce*. Jinončany: H+H.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. 2010. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého.

LEVÝ, Jiří. 2012. *Umění překládu*. Praha: Apostrof.

NORD, Christiane. 1991. *Text Analysis in Translation*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.

ČECHOVÁ, Marie a kol. 2008. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny.

SNYDER, Timothy. 2019. *Cesta k nsvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Praha: Paseka: Prostor.

STORCHOVÁ, Lucie a kol. 2014. *Koncepty a dějiny*. Praha: Scriptorium.

Slovníky, příručky, encyklopedie:

Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/>

Lexico Oxford Dictionary: https://www.lexico.com/?search_filter=en_dictionary

Seznam slovník: <https://slovník.seznam.cz/>

Pravidla českého pravopisu: <https://www.nechybujte.cz/pravidla-ceskeho-pravopisu>

Slovník českých synonym: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>

Internetová jazyková příručka: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Český národní korpus: [https://www.korpus.cz/Primární prameny:](https://www.korpus.cz/Primární-prameny)

Wikipedie/ Wikipedia: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana;](https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana)
https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Přílohy:

Příloha č. 1 – výchozí text